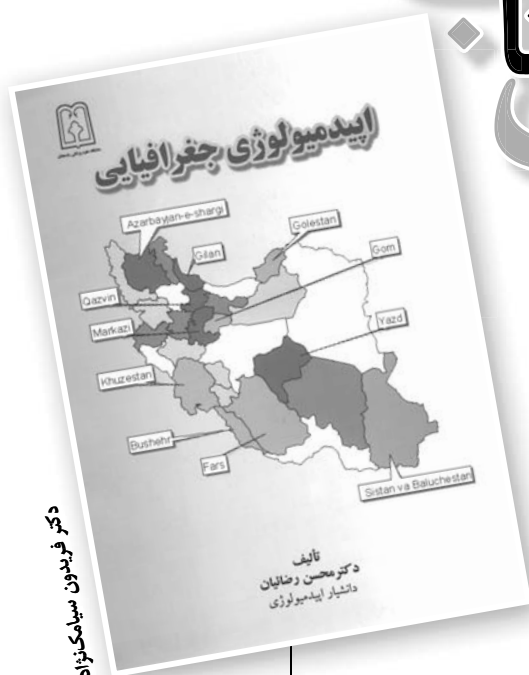

فکتاب معرفی

دکتر فریدون سیامک‌نژاد

- ◆ نام کتاب: اپیدمیولوژی جغرافیایی
- ◆ نویسنده: دکتر محسن رضائیان
- ◆ ناشر: انتشارات نویسنده
- ◆ نوبت چاپ: اول، ۱۳۸۸
- ◆ شمارگان: ۱۰۰۰ جلد
- ◆ قیمت: ۳۰۰۰ تومان

محیط زیست به مفهوم محیطی است که انسان در آن زندگی می‌کند و شیوه زندگی کردن فرد نقش تعیین‌کننده‌ای در میزان سلامت انسان دارد. کتاب اپیدمیولوژی جغرافیایی به‌طور کلی به این

مساله از ابعاد و زوایای مختلف می‌پردازد. برای این که آشنایی بیشتری با موضوع کتاب اپیدمیولوژی جغرافیایی پیدا کنیم، بهتر است با هم پیشگفتار نویسنده را مرور کنیم:

مکان (place) که می‌توان آن را مجموعه‌ای از محیط روش زندگی و احتمالاً عوامل ژنتیکی دانست، تاثیر به‌سزایی در پراکندگی میزان بروز و شیوع میزان‌های ابتلا و میرایی ایفا می‌نماید. رابطه مهم مکان با سلامت انسان از دیرباز مورد توجه اندیشمندان قرار گرفته است. برای نمونه، بقراط (Hippocrates) در بیش از ۲۴۰۰ سال پیش در کتاب خود تحت عنوان درباره هواها، آب‌ها و مکان‌ها (On Airs, Waters and Places) به این نکته مهم اشاره نموده است که محیط زندگی و شیوه زیستن از تعیین‌کننده‌های بسیار مهم میزان سلامت مردم در یک جامعه می‌باشند. بنابراین، بقراط را می‌توان از جمله نخستین دانشمندانی قلمداد نمود که به نقش مکان در سلامت انسان اشاره نموده‌اند.

هم‌چنین، شناخت عوامل طبیعی و اقلیمی موثر بر روی سلامت انسان از زمان‌های دور در کشور ایران نیز مورد توجه بوده است. برای مثال، ابوعلی سینا در کتاب قانون خود، به تاثیر محیط‌زیست بر روی سلامت انسان به تفصیل اشاره کرده و بر روی این نکته مهم تاکید نموده است که عواملی مانند عرض جغرافیایی، و مجاورت محل زیست با بلندی‌ها و پستی‌های زمین، کوهساران، دریاها و جنگل‌ها می‌تواند تاثیرات گوناگونی بر روی سلامت انسان

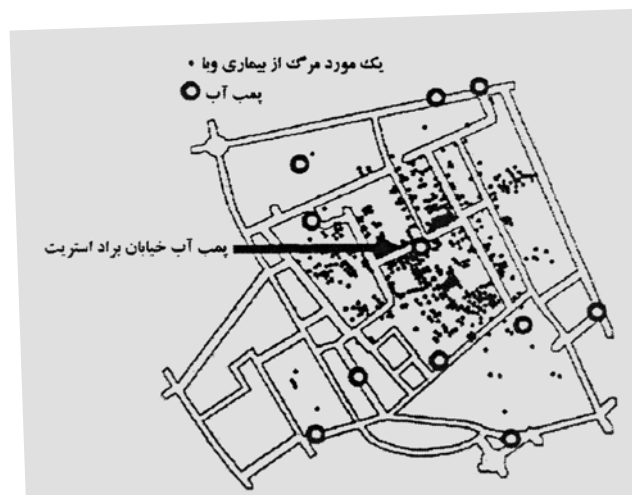
ایفا نماید. وی هم‌چنین معتقد بود که وزش بادهای، افزونی و کاستی آب و کیفیت خاک جملگی تاثیراتی بر حالات بدن دارند. از همین رو، برای گزینش محل سکونت نیز دستوراتی را به رشته تحریر درآورده بود.

با این سابقه تاریخی از توجه دانشمندان به نقش مکان در سلامت انسان، متاسفانه مشهورترین مطالعه علمی پیرامون این رابطه به تدوین فرضیه مهم انتقال بیماری و یا از طریق آب آشامیدنی در سال ۱۸۴۵ میلادی توسط اسنو (Snow) باز می‌گردد. این مثال کلاسیک، که در اکثر کتب علوم بهداشتی ذکری از آن به میان آمده است بیانگر میزان اهمیت مطالعات مربوط به نقش مکان بر روی سلامت انسان می‌باشد، چرا که اسنو توانست سال‌ها پیش از آن که عامل بیماری‌زای وبا شناخته شود و تنها با توجه به توزیع جغرافیایی مرگ‌های ناشی از این بیماری در شهر لندن، فرضیه فوق را بنا نهد.

تصویر شماره ۱ بخشی از نقشه اسنو از توزیع بیماری وبا در لندن را نشان می‌دهد که در آن، هر نقطه توپر نشان‌دهنده یک مورد مرگ از بیماری وبا و هر دایره توخالی نماینده مکان پمپ‌های آب می‌باشد. از همین رو، خواننده این نقشه به راحتی می‌تواند چگونگی توزیع موارد مرگ ناشی از بیماری وبا و ارتباط آن‌ها با یکدیگر و هم‌چنین

مطرح نمود که کمبود تماس با اشعه خورشید عامل اصلی به وجود آورنده این بیماری می‌باشد. حتی تئوری مبسوط دورکهایم (Durkheim) در اواخر قرن نوزدهم میلادی پیرامون ارتباط میزان‌های خودکشی با ساختار اجتماعی براساس مطالعات طولانی مدت وی بر روی میزان‌های خودکشی در مناطق مختلف جغرافیایی و مقایسه آن با ساختار اجتماعی آن مناطق بوده است. همان‌طور که مشاهده می‌گردد، با همه اهمیت نقش مکان در سلامت انسان و توجه تاریخی دانشمندان به این نکته مهم، مطالعات علمی به عمل آمده در این زمینه تاکنون بسیار محدود بوده است. با این

با پمپ‌های آب را تشخیص دهد. بر پایه همین توزیع بود که اسنو توانست با از کار انداختن پمپ آب موجود در خیابان براد (Broad Street) یعنی مرکز همه‌گیری بیماری وبا را در شهر لندن کنترل نماید. مثال‌های انگشت‌شمار نسبتاً قدیمی دیگری نیز وجود دارند که اگرچه در کتب بهداشتی کمتر از آن‌ها سخن به میان آمده است اما هر یک به نوبه خود نشان‌دهنده اهمیت مطالعات مربوط به نقش مکان بر روی سلامت انسان در طی دو قرن پیش می‌باشند. برای مثال پالم در سال ۱۸۹۰ میلادی با گردآوری داده‌های مربوط به توزیع جغرافیایی بیماری راشیتیسیم، این فرضیه را

شماره ۱ - بخشی از نقشه جان اسنو از توزیع بیماری وبا در لندن در سال ۱۸۵۴ میلادی

وجود، از دهه ۱۹۷۰ میلادی به بعد با پیشرفت‌های به‌عمل آمده در نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای رایانه‌ای به ویژه نظام‌های اطلاعات جغرافیایی (ناج) Geographical Information Systems (GISs) و نظام موقعیت‌یاب جهانی (GPS) Global Positioning System هم‌چنین پیشرفت‌های به‌عمل آمده در روش‌های تجزیه و تحلیل آماری، امکان بررسی علمی‌تر رابطه مکان با سلامت انسان محقق گردیده است.

این تغییر و تحولات منجر به رشد روزافزون مطالعات به‌عمل آمده پیرامون رابطه مکان با سلامت انسان گردیده است که در برخی از آن‌ها تأثیر شگرف مکان بر روی سلامت انسان نشان داده شده است. کتاب حاضر دقیقاً به منظور پاسخگویی به نیاز خوانندگان ایرانی در زمینه فوق به رشته تحریر درآمده است. این کتاب اختصاص به دانش اپیدمیولوژی جغرافیایی geographical epidemiology به‌عنوان دانش پایه در جهت بررسی نقش مکان در سلامت انسان داشته و

مشمول بر هفت فصل با عناوین زیر می‌باشد: نقش مکان در سلامت انسان‌ها، کلیات اپیدمیولوژی جغرافیایی، تهیه و ترسیم نقشه‌های مورد استفاده در پژوهش‌های مرتبط با سلامت، تجمع بیماری اهمیت، روش‌ها و اصول راهنما تجمع بیماری در مقیاسی وسیع و مطالعات بوم‌شناسی. امیدوارم که مطالعه این کتاب برای متخصصان علوم بهداشتی فارسی زبان مفید فایده بوده و نه تنها به‌عنوان مرجعی جهت پاسخگویی به برخی از سوالات علمی ایشان قرار گیرد، بلکه به افزایش انگیزه آنان در انجام مطالعات اپیدمیولوژی جغرافیایی نیز بیانجامد.

در خاتمه ضروری است که از نظرات ارزشمند سه داور محترمی که متن کتاب حاضر را پیش از چاپ مورد مطالعه دقیق خود قرار داده بودند، سپاسگزاری نمایم.

هم‌چنین از همکاری صمیمانه مسؤولین و کارکنان معاونت و مدیریت محترم امور پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی رفسنجان در جهت امور داوری و چاپ کتاب نیز قدردانی می‌نمایم.

کتاب فوق در هفت فصل تنظیم گردیده و هر فصل دارای خلاصه فصل و یک مقدمه برای آشنایی بیشتر با مباحثی است که مطرح می‌گردد. منابع مورد استفاده هر فصل نیز در پایان همان فصل آورده شده است.

ضمن توصیه مطالعه کتاب برای متخصصان علوم بهداشتی، برای همکاران آقای دکتر محسن رضائیان آرزوی موفقیت و سلامتی داریم.